

---

Vergaderjaar 2023-2024

---

**19 291****NAVO Parlementaire Assemblée****Nr. 64****Verslag van de Voorjaarszitting 2023 in Luxemburg**  
Vastgesteld 26 september 2023**1. Inleiding**

Van 19 tot en met 22 mei 2023 vond in Luxemburg de Voorjaarszitting van de NAVO Parlementaire Assemblée plaats. Vier leden van de Nederlandse delegatie namen hieraan deel. De delegatie bestond uit de Tweede Kamerleden mevrouw **Belhaj** (D66, delegatieleider), de heer **Van Wijngaarden** (VVD) en de heer **De Roon** (PVV) en het Eerste Kamerlid de heer **Arbouw** (VVD). Ongeveer 250 parlementsleden uit de 31 NAVO-lidstaten en 16 partnerlanden en parlementaire organen waren aanwezig. Centraal stonden de Luxemburgse defensie-inspanningen, het aannemen van verklaringen over Oekraïne en NAVO's aanpassingen voor de NAVO-Top in juli 2023 in Vilnius, het toetreden lid Finland en de oproep tot snelle toetreding van Zweden tot de NAVO. Oppositieleider uit Belarus, Sviatlana Tsikhanouskaya en Nobelprijswinares Oleksandra Matviichuk, directeur van het Centrum van Burgerlijke Vrijheden in Oekraïne spraken in respectievelijk de politieke commissie en de commissie van democratie en veiligheid. In een buitengewone zitting van de Standing Committee en de Oekraïne - NAVO Interparlementaire Raad, in aanwezigheid van tien Oekraïense parlementsleden, onderstreepte NAVO PA President Joëlle Garriaud Maylam dat deze zitting de gelegenheid biedt om een duidelijke boodschap van steun aan Oekraïne over te brengen. Aan de vooravond van de conferentie sprak de delegatie met ambassadeur Cees Bansema. De aangenomen verklaringen zijn als bijlage bij dit verslag opgenomen.

**2. Standing Committee**

Op vrijdagmiddag 19 mei kwam het bestuur van de Assemblée en de Oekraïne-NAVO Interparlementaire Raad (UNIC) in een gezamenlijk overleg bijeen. De delegatieleiders van de NAVO-lidstaten en uit Zweden en tien parlementariërs uit de Verkhovna Rada wisselden van gedachten over toenemende steun voor Oekraïne alsook

over de verwachtingen voor de NAVO top in Vilnius in juli. NAVO PA President Joëlle Garriaud Maylam (Frankrijk) opende de vergadering met te verwijzen naar een belangrijk moment nu het verzet van Oekraïne steeds sterker wordt. “Onze zitting biedt de gelegenheid om een duidelijke boodschap van steun aan Oekraïne te sturen. Onze inspanningen zullen doorgaan, we zullen Oekraïne blijven bijstaan, verenigd en vastberaden, zolang het nodig is om te zegevieren. De druk die we op Moskou uitoefenen, moet blijven toenemen,” zei Garriaud Maylam. Oleksandr Korniyenko, co-voorzitter van de UNIC en eerste vicevoorzitter van de Oekraïense Verkhovna Rada benadrukte dat de situatie op het slagveld moeilijk en dynamisch is. Oekraïne is vastbesloten om de strijd voor zijn vrijheid voor te zetten. “We hebben financiële hulp nodig voor deze overwinning, meer wapens, meer munitie, meer sancties tegen Rusland. Na de overwinning rekenen we op de gezamenlijke wederopbouw van Oekraïne,” benadrukte de heer Korniyenko. Voorts zei Korniyenko dat Oekraïne bij elke staat aandringt op te overwegen zich aan te sluiten bij een Speciaal Tribunaal voor de misdaad van agressie tegen Oekraïne om het Russische militaire en politieke leiderschap ter verantwoording te roepen. Na dit gemeenschappelijke overleg met de UNIC vervolgde het overleg van de Standing Committee met de bespreking van de twee verklaringen over respectievelijk de NAVO top in Vilnius, gepresenteerd door Linda Sanchez (Verenigde Staten) en over steun aan Oekraïne, door Michal Szczerba (Polen).

### **3. Plenaire zitting**

Tijdens de plenaire zitting sprak Assemblee-voorzitter Joëlle Garriaud-Maylam over de steun aan Oekraïne. "Het is onze gemeenschappelijke veiligheid, onze waarden en de op regels gebaseerde internationale orde die Oekraïne verdedigt door zijn moedige verzet tegen Russische agressie," sprak zij. Garriaud-Maylam onderstreepte de oproep aan Rusland om zich te verantwoorden voor oorlogsmisdaden en steunde een wederopbouwprogramma voor Oekraïne in de stijl van het Marshallplan.

Mircea Geoana, plaatsvervangend secretaris-generaal van de NAVO gaf aan dat tijdens de aankomende top in Vilnius de steun zal worden herbevestigd. "Als Poetin wint, zou dat een immense tragedie zijn voor de heroïsche bevolking van Oekraïne, maar het zou Europa ook minder veilig maken en het zou een boodschap sturen naar andere autoritaire leiders dat ze hun doelen kunnen bereiken door geweld te gebruiken dit zou de hele wereld kwetsbaarder maken," zei Geoana.

De Oekraïense minister van defensie Oleksii Reznikov, die de vergadering via een videoverbinding toesprak, noemde luchtverdedigingssystemen en pantservoertuigen als de prioritaire uitrustingsbehoeften van zijn land. In zijn toespraak benadrukte de Luxemburgse premier Xavier Bettel dat Oekraïne vecht voor onze waarden en voor democratie.

Aan het einde van de Voorjaarszitting nam de Assemblee de twee verklaringen aan in aanloop naar de NAVO-top in Vilnius op 11-12 juli. De verklaring “United and Resolute in Support of Ukraine” waarin onverminderde steun aan Oekraïne wordt uitgesproken en de leiders van het NAVO bondgenootschap worden opgeroepen om de leveringen van gevechtsvliegtuigen en andere militaire uitrusting in de strijd tegen de Russische agressie te bespoedigen. Ook vroeg de Assemblee om in Vilnius opnieuw te bevestigen dat het land zijn rechtmatige plaats in de NAVO heeft en dat Oekraïne lid zal worden van het bondgenootschap.

Wederom werd erkent dat de Russische staat onder het huidige regime een terroristische staat is en wordt aangedrongen op het uitbreiden van sancties zolang het duurt totdat Rusland al zijn troepen van het gehele grondgebied van Oekraïne terugtrekt. Er werd opgeroepen tot een uitgebreid hulpprogramma naar het voorbeeld van het Marshallplan voor de wederopbouw van een welvarender Oekraïne dat stevig verankerd is in de liberale democratische familie van naties. Ook zou het Russische regime en haar medeaanvallers in het Wit-Russische regime ter verantwoording worden geroepen voor de misdaad van agressie, oorlogsmisdaden, misdaden tegen de menselijkheid en mogelijke daden van genocide gepleegd in Oekraïne. In de verklaring werd ook de steun van Iran aan de oorlog in Rusland veroordeeld en werd verklaard dat elke verlening van dodelijke hulp door China aan Rusland een historische vergissing zou zijn, die diepgaande gevolgen zou hebben. Het gebruik van honger door Rusland als wapen als onderdeel van zijn ideologie en praktijk van *ruscisme* werd veroordeeld.

Vervolgens nam de Assemblee de verklaring “A New NATO in an Age of Strategic Competition: Accelerating NATO’s Adaptation at the Vilnius Summit” waarin de Assemblee de leiders van het bondgenootschap oproept om een nieuwe doelstelling voor defensie-uitgaven en -investeringen vast te stellen met een minimum investeringsniveau van 2% van het BNP. Volgens de Assemblee is de noodzaak om de uitgaven van de 31 NAVO-landen te verhogen duidelijk geworden door de Russische inval in Oekraïne. Luxemburg dat momenteel op een niveau van 0,6% van het BNP zit, lichtte bij monde van

de minister van Defensie toe in 2028 hun defensie-uitgaven te hebben verdubbeld. De verklaring roept voorts op tot een spoedige toetreding van Zweden tot de NAVO en benadrukt het belang van het oprichting van een centrum voor democratische veerkracht binnen het NAVO hoofdkwartier in Brussel. Het Luxemburgs parlement maakte bekend een personeelskracht te willen financieren die zich op het internationale secretariaat van het NAVO PA bezig gaat houden met dit centrum.

#### **4. Commissies en rapporten**

De defensiecommissie ontving op zaterdag 20 mei de Luxemburgse minister van defensie, de heer Bausch. Hij sprak over de steun van Luxemburg aan Oekraïne en zijn bredere bijdragen aan de NAVO. Bausch lichtte de Luxemburgse vrije-marktaanpak van bewapening voor Oekraïne toe, gezien de beperkte nationale voorraden. Tot slot schetste de heer Bausch de bijdrage van Luxemburg aan de aanpassing van de NAVO, waaronder zijn steun aan de versterkte aanwezigheid in Litouwen en zijn deelname aan versterkte bewakingsactiviteiten in Roemenië. Vervolgens sprak Stacy Cummings, algemeen directeur bij het NAVO Agentschap voor ondersteuning en aanschaf van materieel (NSPA) over het belang en de voordelen van gecoördineerde inkoop en logistiek. “Door middelen en expertise te bundelen, kunnen we de defensie-uitgaven van de landen optimaliseren, de efficiëntie verhogen en uiteindelijk de afschrikkings- en defensiecapaciteit van de NAVO versterken,” zei Cummings. **Van Wijngaarden** vroeg naar de rol van NSPA bij het vergroten van de geallieerde defensiecapaciteit en interoperabiliteit. Mevrouw Cummings benadrukte de samenwerking van NSPA met de particuliere sector en de behoefte van regeringen aan langetermijncontracten voor defensieaankopen. Bij de Nederlandse Kamerleden bestaat de zorg over de productie van materieel en wapens en wordt het belang onderstreept van gecoördineerde samenwerking binnen de NAVO alsook van langdurige, nauwe samenwerking met de defensie-industrie, ook voor de verdediging van het eigen NAVO grondgebied.

Professor dr. Carlo Masala, Co-Directeur, Center for Intelligence and Security Studies - Bundeswehr Universität München sprak over de laatste ontwikkelingen van Russische invasie in Oekraïne en schetste de strategische implicaties van het volgende offensief van Oekraïne en hoe succes eruit zou zien. Hij sloot af met een analyse van de toekomst van het Russische buitenlandse beleid, hoe de

NAVO toekomstige Russische agressie zou moeten afschrikken en het toekomstige NAVO-lidmaatschap van Oekraïne in het kader van de Europese veiligheid. "Er is geen alternatief, Oekraïne moet lid worden van de NAVO," zei hij. **Van Wijngaarden** vroeg naar de rol die F-16 vliegtuigen zouden kunnen spelen en Masala verklaarde dat hij geloofde dat het onlangs geleverde Storm Shadow raketsysteem uit het Verenigd Koninkrijk een grotere onmiddellijke impact zou hebben.

"De toekomst van Oekraïne wordt gesmeed in de smeltkroes van de oorlog: we moeten de jonge democratie helpen, niet alleen om de oorlog te winnen, maar ook om de vrede veilig te stellen, zodat het kan uitgroeien tot een sterke en veerkrachtige democratie onder zijn bondgenoten hier in de NAVO," lichtte het Amerikaanse Congreslid Rick Larsen zijn concept rapport *Ukraine' Fight for Freedom & Alliance and Global Response to Russia's War* toe. Larsen riep op tot meer militaire en politieke steun aan Oekraïne, waaronder luchtverdedigingssystemen, artillerie, munitie en pantservoertuigen. Bondgenoten moeten de sancties tegen Rusland opvoeren en Oekraïne steunen in zijn streven naar Euro-Atlantische integratie. Hij merkte op dat de geallieerden hun eigen wapenvoorraden hebben uitgeput door overdrachten aan Oekraïne, wat "een strategische kwetsbaarheid" binnen het bondgenootschap aan het licht bracht. Dit risico werd aangekaart in het concept rapport van Utku Cakirozer (Türkiye) over het belang van een sterke geallieerde defensie-industriële basis om de nieuwe afschrikkings- en defensiepositie van de NAVO te ondersteunen in het licht van de Russische dreigingen en de groeiende reeks opkomende veiligheidsuitdagingen. "Geallieerden hebben Oekraïne in allerijl militair gesteund om ervoor te zorgen dat het de middelen heeft om zijn soevereiniteit en territoriale integriteit te verdedigen, waarbij ze de implicaties van een Russische overwinning hebben begrepen," schreef Cakirozer. "Dergelijke inspanningen hebben echter de kwetsbaarheid binnen de defensie-industriële bases van de NAVO-bondgenoten aan het licht gebracht, aangezien er tekorten aan kritieke systemen en hun onderdelen zijn ontstaan." Om deze kwetsbaarheden te verhelpen, beval Cakirozer aan om de defensie-uitgaven te verhogen met de nadruk op modernisering en uitbreiding van de productie; een toename van de munitievoorraden in het hele bondgenootschap, meer gebruik van meerjarige contracten om de leveringen van de privé-industrie veilig te stellen en meer samenwerking tussen de bondgenoten op het gebied van wapenproductie en -aankopen. In de 'Defence and Security Committee's Sub-Committee on Transatlantic Defence and Security Cooperation' presenteerde **Jeroen van Wijngaarden** zijn

concept rapport over de veiligheidsuitdagingen in het Oostzeegebied ofwel Baltische Zee in de subcommissie voor trans-Atlantische defensie- en veiligheidssamenwerking. “Een sterke, eensgezinde aanpak van de aanpassing van de noordelijke maritieme regio aan de veranderende veiligheidssituatie is van vitaal belang. De toevoeging van Finland zal de capaciteiten van de NAVO in het Oostzeegebied aanzienlijk versterken, maar Finland zal nauw moeten samenwerken met zijn nieuwe bondgenoten bij het bepalen van zijn rol binnen de NAVO,” aldus Van Wijngaarden.

In de ‘Economics and Security Committee’ gaf Phillipe Glaesener, senior Vice-President Space & Defence bij SES een presentatie over de ondersteuning van veranderende overheidsbehoeften met geïntegreerde, veilige, soevereine ruimtesystemen. Hij beschreef een reeks ruimtevaart-gerelateerde uitdagingen en opkomende bedreigingen zoals vezelonderbreking, cyberaanvallen, het mogelijke gebruik van de ruimte voor militaire operaties. Volgens Glaesener investeren regeringen steeds meer in de ruimte, waaronder communicatie, aardobservatie, verkenning en gegevensoverdracht, verkenning en gegevensoverdracht en zien dit domein als een strategische bron. Professor Julian Hinz van de Bielefeld Universiteit en het Kiel Instituut voor de wereldeconomie gaf een presentatie over de economische gevolgen van de sancties, de oorlog van Rusland tegen Oekraïne en de toenemende politieke spanningen. Hij ging ook in op het gebruik van sancties na de oorlog van Rusland tegen Oekraïne. Terwijl het bevroren van tegoeden snel effect had, merkte hij op, waren exportverboden economisch minder ingrijpend, deels omdat Russisch succes in het omzeilen van sancties.

In de politieke commissie gaf Sviatlana Tsikhanouskaya, de leider van de democratische krachten in Belarus een toespraak waarin zij beschreef hoe president Aleksander Loekasjenko de handlanger van president Vladimir Poetin is geworden in al zijn moorddadige criminele ondernemingen en merkte op dat na het internationale arrestatiebevel tegen Poetin, er hetzelfde arrestatiebevel tegen Loekasjenko zou moeten zijn voor misdaden van agressie en misdaden tegen de menselijkheid. De commissie sprak ook over de versnelling van levering van wapens aan Oekraïne ter zelfverdediging tegen binnenvallende Russische troepen, het nakomen van de toezeggingen van het doen van defensie-uitgaven van ten minste 2% van het BNP en de omvang van de actieve strijdkrachten en reservetroepen te heroverwegen, rekening houdend met de lessen die zijn geleerd in

Oekraïne. Er werd ook gesproken over de rol en positie van China en waarbij de Euro-Atlantische gemeenschap enerzijds voor bewaking en wederzijds overeengekomen beperkingen met China moet zorgen, waaronder een duidelijk begrip van de rode lijnen, terwijl anderzijds ruimte moet worden gecreëerd voor strategische samenwerking op het gebied van mondiale uitdagingen zoals klimaatverandering, pandemieën, nucleaire non-proliferatie en mondiale financiële stabiliteit.

In de vergadering van de commissie voor democratie en veiligheid op 21 mei sprak de Luxemburgse minister van Ontwikkelingssamenwerking Franz Fayot over humanitaire crises, niet alleen in Oekraïne, waar als gevolg van de Russische inval meer dan 18 miljoen Oekraïners dringend humanitaire hulp en bescherming nodig hebben, ook andere humanitaire crises - met name in Myanmar, Ethiopië, Afghanistan, Jemen, Somalië en Soedan - moeten volgens hem worden aangepakt. Hoewel conflicten de voornaamste oorzaak zijn van humanitaire crises, zijn ze niet de enige oorzaak sprak Fayot. De steeds snellere klimaatverandering en de verwoestende gevolgen ervan zetten ook de voedselsystemen onder druk, verdrijven de bevolking en wakkeren de spanningen aan, voegde hij eraan toe. Speciale vertegenwoordiger van de secretaris-generaal van de NAVO voor vrouwen, vrede en veiligheid Irene Fellin sprak over de gevolgen voor kinderen van gewapende conflicten in het bijzonder in Oekraïne waar verkrachting en seksueel geweld door de Russische strijdkrachten systematisch gebruikt werden tegen Oekraïense burgers, waaronder kinderen. Een andere zorgwekkende ontwikkeling die zij signaleerde in de oorlog was de deportatie en in sommige gevallen gedwongen adoptie van Oekraïense kinderen door de Russische autoriteiten. **Salima Belhaj** merkte op dat dit de noodzaak bevestigt om plegers van misdrijven tegen kinderen ter verantwoording te roepen, kinderen in conflicten te beschermen en de eerbiediging van het internationaal recht te bevorderen. De Assemblee voorzitter Joëlle Garriaud-Maylam richtte zich in haar rapport *The Russian War on Truth: Defending Allied and Partner Democracies Against the Kremlin's Disinformation Campaigns* op de dreiging die uitgaat van Russische desinformatieactiviteiten en schetste mogelijke maatregelen die NAVO-lidstaten zouden kunnen nemen om op dergelijke dreigingen te reageren, waaronder meer middelen voor monitoring en tegenmaatregelen, sancties tegen hoofdrolspelers in het desinformatie-ecosysteem van het Kremlin en de oprichting van een Centrum voor Democratische Weerbaarheid.

Tijdens de Voorjaarzitting zijn er in de diverse commissies zeventien concept-rapporten besproken.<sup>1</sup> De conceptrapporten worden tijdens de jaarvergadering in het najaar in Kopenhagen vastgesteld.

Het gaat om de volgende rapporten:

- *Ukraine' Fight for Freedom & Alliance and Global Response to Russia's War* (defensiecommissie, rapporteur Rick LARSEN, Verenigde Staten)
- *Ensuring an Allied Defence Industrial Base for NATO's New Deterrence and Defence Baseline* (defensiecommissie, rapporteur Utku CAKIROZER, Türkiye)
- *Sea Change: The Rapid Evolution of Baltic Sea Security After Russia's Invasion of Ukraine* (subcommissie transatlantische defensie en veiligheidssamenwerking, rapporteur Jeroen VAN WIJNGAARDEN, Nederland)
- *Troubled Waters: How Russia's War in Ukraine Changes Black Sea Security* (subcommissie inzake toekomstige veiligheids- en defensiecapaciteiten, rapporteur Lord Mark LANCASTER, Verenigd Koninkrijk)
- *Fighting Impunity for Violations of International Law in Russia's Renewed Invasion of Ukraine* (commissie inzake democratie en veiligheid, rapporteur Rodrigue DEMEUSE, België)
- *The Russian War on Truth: Defending Allied and Partner Democracies Against the Kremlin's Disinformation Campaigns* (commissie inzake democratie en veiligheid, rapporteur Joëlle GARRIAUD-MAYLAM, Frankrijk)
- *Food Security and Conflict: Harvesting Resilience in the Face of Global Crisis* (commissie inzake democratie en veiligheid, rapporteur Julie DZEROWICZ, Canada)
- *Russia's War on Ukraine and Transatlantic Energy Security Challenges* (economische commissie, Harriett BALDWIN, Verenigd Koninkrijk)
- *Rebuilding Transatlantic Economic Relations and Resilience* (subcommissie transatlantische, economische relaties, rapporteur Faik OZTRAK, Türkiye)
- *Towards the Reconstruction of Ukraine* (subcommissie transitie en ontwikkeling, rapporteur Michal SZCZERBA, Polen)
- *Russia's war against Ukraine: rethinking the global order and lessons learned for NATO* (politieke commissie, rapporteur Tomas VALASEK, Slowakije)

---

<sup>1</sup> Deze rapporten zijn integraal te vinden op de website van de NAVO Parlementaire Assemblee: [2023 Spring Session Committee Reports | NATO PA \(nato-pa.int\)](https://www.nato-pa.int/)

- *Devolping Future Capabilities: Robotics and Autonomous systems* (commissie voor wetenschap en technologie, Joe WEINGARTEN, Duitsland)
- *Protecting Critical Maritime Infrastructure- the role of technology* (commissie voor wetenschap en technologie, Njall TRAUSTI FRIDBERTSSON, IJsland)
- *China's Global rol in the wake of Russia's war against Ukraine* (politieke commissie, rapporteur Ana-Maria CATAUTA, Roemenie)
- *The future of NATO's open door policy* (politieke commissie, rapporteur Audronius AZUBALIS, Litouwen)
- *Novel Materials and Additive Manufacturing* (commissie voor wetenschap en technologie, rapporteur Sven CLEMENT, Luxemburg)
- *Shifting Geopolitics in Iran and the Gulf* (Mediterranean and Middle East group, rapporteur Theo FRANCKEN, België)

De voorzitter van de delegatie,  
Belhaj

De griffier van de delegatie,  
Bakker-de Jong